

KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETLERİ SEKTÖRÜNÜN ORAN ANALİZİ: T.C. MERKEZ BANKASI SEKTÖR BİLANÇOLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (2019-2022)

Suat YILDIRIM¹

Abdulhamit DOLAT²

ÖZET

Finansal analiz tekniklerinden biri olan oran analizi yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu analiz ile birbiriyle ilişkili olan hesaplar oranlanarak anlamlı sonuçlar ortaya çıkarılmaktadır. Firmaların karlılık, mali yapı, likidite ve faaliyet durumları bu teknikle incelenmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Sektörünün 2019-2022 yılları arası mali durumu araştırılmıştır.

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Sektöründe faaliyet gösteren 11.160 firmanın 2019 yılındaki, 11.909 firmanın 2020 yılındaki, 12.853 firmanın 2021 yılındaki ve 13.814 firmanın da 2022 yılındaki mali tablolarında yer alan verileri incelenmek amacıyla, oran analiz tekniği kullanılmıştır. Bunun için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası sektör bilançolarından yararlanılmıştır.

Bu çalışmada elde edilen verilere göre 2020 yılındaki oranların düşük seyretmesinde dünyada yaşanan COVID-19 etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı sektördeki firmalar ekonomik ve finansal durum bakımından olumsuz etkilenmişlerdir. Sektördeki firmaların 2019-2022 yıllarında çalışma sermayesi sıkıntısı çektikleri ve bu yüzden de yüksek oranda yabancı kaynak kullanımına başvurdukları görülmektedir. Ayrıca sektörde aktif devir hızı ve karlılık oranları düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Tablolar, Oran Analizi, Finansal Analiz, Sektör Bilançoları

**RATIO ANALYSIS OF THE ACCOMMODATION AND FOOD SERVICES SECTOR:
A RESEARCH ON SECTOR BALANCE SHEETS OF CENTRAL BANK OF THE
REPUBLIC OF TURKIYE (2019-2022)**

ABSTRACT

Ratio analysis, one of the financial analysis techniques, is widely used. With this analysis, meaningful results are obtained by comparing the related accounts. The profitability, financial structure, liquidity and activity firms status of the firms are examined with this technique. In this study, the financial status of the Accommodation and Food Services Sector in Turkey between 2019-2022 was investigated.

¹ Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü, syildirim@erzincan.edu.tr, ORCID:0000-0001-9665-863X

² Yüksek lisans öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi SBE İşletme ABD, adolat@erzincan.edu.tr, ORCID:0009-0001-2590-102X

Geliş Tarihi: 21.04.2025 / Kabul Tarihi: 17.06.2025 Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir. Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir. Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/Intihal Licenced by CC-BYNC ile lisanslıdır.

The ratio analysis technique was used to analyze the data in the financial statements of 11,160 firms operating in the Accommodation and Food Services Sector in 2019, 11,909 firms in 2020, 12,853 firms in 2021 and 13,814 firms in 2022. For this purpose, sector balance sheets of the Central Bank of the Republic of Turkey were used. It is understood that the reason for the low rates in 2020 is the impact of the coronavirus case (COVID-19) experienced in our country. Therefore, firms in the sector have been negatively affected economically.

According to the data obtained in this study, it is understood that the low rates in 2020 were due to the effect of COVID-19 experienced in the world. Therefore, firms in the sector were negatively affected in terms of economic and financial situation. It is seen that firms in the sector had working capital problems in 2019-2022 and therefore resorted to high levels of foreign resource use. In addition, it was determined that the asset turnover and profitability rates in the sector were low.

Key Words: Financial Statement, Ratio Analysis, Financial Analysis, Sector Balance Sheets

GİRİŞ

Son yıllarda meydana gelen ekonomik krizler ile yakın zamanda ortaya çıkan ve Dünya'daki çoğu ülkeleri etkileyen aynı zamanda ülkemizde de 2020 yılında yaşanan Koronavirüs hastalığı (COVID-19) gibi olaylar, firmaların ekonomik yapısını doğrudan etkiledikleri için sürdürülebilirlik noktasında finansal analizlerin önemi artmıştır. Bu noktada sistematik ve sistematik olmayan risklere karşı duyarlı olan konaklama ve yiyecek firmaları finansal analiz yapabilmektedir. Rasyonel işletme sahipleri finansal analiz yaparak olabilecek krizler için finansal plan aşamasında gerekli tedbirleri alabilirler.

Finansal yönetimi etkin kılmak daha doğrusu yönetim fonksiyonlarından olan planlama ve kontrol aşamalarında diğerlerine göre daha çok önem vermek noktasında amaca en uygun olan doğru analiz yönteminin seçilerek sonuçların yorumlanması ve buna göre de kararların alınması gerekmektedir. Nitekim, firmaların mali durumlarını incelemeleri ve finansal planlarını bu yaptıkları analizlere göre yön vermeleri kendilerine yarar sağlamaktadır (Janati vd., 2014:92). Ayrıca firma analizleri dış paydaşların bilinçli karar vermelerine de destek olabilmektedir.

Oran bir sayının bir sayıya bölünmesi olarak anlaşılır. TDK sözlüğüne göre oran, büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan bağıntı; nispet, rasyo olarak tanımlanır. Oran analizi, firmaların mali tablolarındaki hesap kalemleri arasındaki ilişkinin bölme ifadesidir. Oran analizi sektörün /firmanın mali tablolarını veri seti olarak kabul eder. Hesaplanan oranlar sektörün/firmanın karlılık, mali yapı, likidite ve verimli bir faaliyette olup olmadığı hakkında kullanıcılara özellikle yatırımcılara bilgi sağlar. Kredi verenler, yatırımcılar ve diğer bilgi kullanıcılar firmalar hakkında bilgi almak amacıyla firmaların mali tablolarını analiz etmelidirler.

Küresel ve yerel gelişmeler özellikle pazar rekabeti firmalarda hep kaygı faktörü haline gelmiştir. Bu yüzden firmaların geçmiş ve mevcut performansını değerlemek için mali analiz konusu ilgi odağı olmaya devam etmiştir. 20.yüzyılda mali tablo analizi ile ilgili çalışmalar literatüre girmeye başlamıştır. Bu çalışma oran analizi kullanılarak sektör hakkında durum tespiti yapılmış olup böylelikle literatüre katkı sunulmuştur.

Konaklama ve yiyecek hizmetleri sektöründe faaliyet gösteren firmaların mali yapı durumlarını kontrol etmeleri ve geleceğe dair planlar hazırlama aşamasında finansal analiz yöntemlerinden yararlanmaları işletme sahiplerini kendi mali durumlarının farkında olması bakımından son derece önem teşkil etmektedir. Genel itibarıyla finansal analiz teknikleri, karşılaştırmalı tablolar analizi, oran analizi, trend analizi ve dikey analiz olarak dört başlık altında toplanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, konaklama ve yiyecek hizmetleri sektörü alanında faaliyet gösteren firmaların mali durumlarını incelemektir. Bu bakımdan araştırmanın söz konusu sektörle ilgili literatüre katkı sağlaması düşünülmektedir. Araştırmanın potansiyel yatırımcılara yatırım kararı alma, mevcut yatırımcılara ve işletme yöneticilerine ise aldıkları kararları bilinçli olarak değerlendirme aşamasında bir öneri niteliğindedir. Ayrıca çalışmanın kredi analistleri, finans yöneticileri ve yatırımcılara ve diğer ilgililere sektörün gelişimi ile sürdürülebilirliği hakkında bilgi vermesi açısından katkısının olacağı hedeflenmiştir.

Bu çalışmada sektörün finansal durumunu daha iyi anlamak için finansal oranlar likidite, faaliyet, mali yapı ve karlılık oranlar olarak 4 grup şeklinde ele alınmıştır. Bu oranlarla sektörün/firmaların likidite, borç ödeme gücü, kaynakların etkinliği, karlılığı hesaplanmıştır. Oranlar standart oranlar ile karşılaştırılmıştır. Böylelikle elde edilen oranların sağlıklı bir şekilde analiz ve yorumu yapılmış olur. Oran analizi sonuçlarını paydaşlara bilinçli karar alma ve firmanın/sektörün mevcut durum ve geleceğe yönelik performansının tahmin edilebilmesine olanak tanınması açısından çok önemlidir.

Çalışmada başlangıçta sektör hakkında kısa bilgi ve sektörle ilgili yapılan literatür taraması ardından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın yıllık olarak yayınladığı sektör raporlarından yararlanılarak sektörde faaliyet gösteren firmaların genel bilanço ve gelir tabloları ele alınarak 2019-2022 yılları arasındaki seçilmiş bazı finansal oranları, oran analizi tekniğiyle hesaplanmış ve standart oranlar dikkate alınarak yorumlanmıştır. Sonunda ise oran analizi ile elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve sektöre yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1.KONAKLAMA VE YİYECEK SEKTÖRÜ

Konaklama işletmeleri, sürekli ikamet yerini geçici olarak değiştiren insanlara mal ile hizmet üretimini sağlayan ve turizm olayına bağlı olarak sürekli olarak değişkenlikler gösteren işletmelerdir (Mısırlı, 2001:18). Sürekli ikamet yerini geçici olarak değiştiren insanların en önemli ihtiyaçlarından biri de konaklamadır. Konaklama işletmeleri; oteller, moteller ve tatil köyleri gibi seyahate çıkan insanların geceledikleri konaklama yerleridir.

Konaklama işletmeleri, kendilerine özgü özellikleri ve verdikleri hizmet bakımından diğer ticari örgütlerden farklı bir yapısı vardır. Konaklama işletmelerinin kendilerine has özellikleri olarak; zamana karşı hassas olması, emek ve verilen hizmetlerin iş birliği içinde verilmesi, sürekli bir dinamik yapı ile süreçte sahip olması ve 24 saat faaliyette bulunabilmesi olarak sıralanabilir (Kanten,2006:12).

“Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün araştırmasına göre Avrupa bölgelerindeki doluluk oranı 2023’te güçlü bir toparlanma göstererek yaz aylarında zirveye ulaştı. Genel olarak otel sektörü 2023 yılında daha iyi bir konumda (<https://tradingeconomics.com>), 2023 yılında küresel konaklama pazarı yaklaşık 4,7 trilyon ABD dolarına ulaştı. (<https://www.statista.com>). Türkiye’de turizm gelirleri geçen yılın üçüncü çeyreğine göre rekor seviyede artış gösterdi. 2022 yılının aynı döneminde 17,88 milyar ABD doları olan miktar %13,1 artışla 20,23 milyar ABD dolarına ulaştı. Küresel araştırma şirketlerine göre Türkiye’nin turizm gelirlerinin 2024 yılında 12.5 milyon ABD doları, 2025 yılında ise 14.1 milyon ABD doları civarında seyredeceği öngörülmüyor(<https://tradingeconomics.com>),”

Sayısı gittikçe artan yiyecek ve içecek işletmeleri, yiyecek ve içecek hizmeti sunmaktadır. Bu tür işletmeler gerek tek başına gerekse de birlikte konaklama işletmesine bağlı olarak faaliyet gösterebilirler. Yiyecek ve içecek hizmeti veren işletmelere; restoranlar, lokantalar, cateringleri ve fast-food işletmeleri örnek olarak gösterilebilir.

Bu çalışmada Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri sektöründe faaliyet gösteren 11.160 firmanın 2019 yılındaki, 11.909 firmanın 2020 yılındaki, 12.853 firmanın 2021 yılındaki ve 13.814 firmanın 2022 yıllarındaki genel olarak sektör bilanço ve gelir tablosundan yararlanılarak oran analizi yapılmıştır.

2.LİTERATÜR TARAMASI

1980’li yıllardan itibaren mali tablo analizi konusundaki çalışmalar dikkat çekmeye başlamış ve sonraki yıllarda daha fazla çalışma literatüre girmeye başlamıştır. Günümüzde bile işletmecilikte yaşanan gelişmeler özellikle sürekli rekabet onların geçmiş ve mevcut durumlarının daha iyi yorumlanmasını ve analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır”(Sümer ve Yiğiter:2024).

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri sektöründeki firmaların performansını değerlemek amacıyla oran analizi yoluyla Türkiye Merkez Bankası sektör bilançoları ve gelir tablolarının kullanıldı bu çalışma için 2005 ile 2022 yılları arasında yapılan çalışmalardan bazıları ele alınmıştır. Buna göre literatür şu şekildedir:

Kim ve Ayoun (2005), çalışmalarında hizmet alanındaki konaklama, restoran, havayolu ve eğlence merkezleri olmak üzere dört farklı grubu oran analizi yöntemini kullanarak karşılaştırma yapmıştır. Özellikle konaklama işletmelerinde araştırmada kesitsel analiz sonuçlarına göre kullanılan on üç orandan sekizinde istatistiksel olarak farklılık tespit etmişlerdir. Yani işletmelerde finansal eğilimler ve kesitsel anomaliler daha iyi gözükmemektedir.

Okka (2019)' a göre finansal oranlar finansal analizciler, yatırımcılar, yöneticiler ve firmayla ilgilenenler tarafından, firmanın finansal performansını ölçmek ve mevcut durumunu ortaya koymak için sıkça kullanılmaktadır.

Nunes ve Machado (2012) çalışmalarında, otel işletmeleriyle ilgili çalışma sayısının az olduğunu bu yüzden daha çok çalışmanın yapılmasını önermiştir. Bu çalışma, sektöre ilişkin bilgi birikimini artırmak amacıyla daha önce yapılmış ampirik çalışmaları incelenmiştir. Otel işletmelerinde finansal performansı ölçmenin işletmelerin hayatta kalması bakımından önemli bir faktörü olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada yazarlar tarafından kullanılan oranlar belirtilmiştir.

Karadeniz, Koşan, vd (2015), çalışmasında, Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin ölçek bazında likiditesini analiz etmişlerdir. Çalışmada Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yayınlanan Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörünün 2010-2012 yıllarındaki likidite durumu için oran analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, sektörün likidite açısından zayıf olduğu tespit edilmiştir.

Karadeniz ve Kahiloğulları, (2015), beş yıldızlı otellerin finansal oranları kullanma sıklığı ve önem derecesinin tespit edilmesine ilişkin analiz yapmışlardır. Bu çalışmada, Akdeniz bölgesinde faaliyette bulunan yaklaşık 191 otelin mali verileri toplanmış ve çalışma sonucunda otel işletmelerinin en çok kullandıkları ve önem verdikleri mali oranların faaliyet oranları olduğu sonucunu tespit etmişlerdir.

Karadeniz, Kahiloğulları, Kılıç, (2015), TCMB tarafından yayınlanan ve karayolları yolcu taşımacılığı yapan firmalara ait finansal oranlardan yararlanarak oran analizi tekniğine göre söz konusu olan sektörün mali durumu hakkında yorumda bulunmuştur. Analiz sonucunda sektörün likidite durumunun zayıf olduğu, finansmanda yabancı kaynak kullanımının yoğun olduğu, özsermayenin eridiği ve riskin yüksek ve karlılık oranlarının negatif olduğu tespit edilmiştir.

Karadeniz vd. (2017), Konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyetleri ile spor faaliyetlerinin alt sektörlerinin finansal kararlarını analiz etmede, alt sektörlerin 2012-2014 yılları arasındaki sektör bilançolarını kullanarak ve her bir sektör için 12 adet finansal oran hesaplayarak karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Yapılan inceleme sonucunda turizm sektörünün yabancı kaynak ile finansmanı tercih etmeleri ve varlık yapılarında duran varlık ağırlığının yüksek olduğu bu yüzden varlık kaynak uyumuna dikkat edilmediği ayrıca vade açısından ise kısa vadeli kullanımından dolayı kaynaklı finansal risklerin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Arslan (2018) çalışmasında, Turizm işletmelerinde kâr marjının belirleyicilerinin tespiti için oran analizini kullanmıştır. Sonuç olarak, kâr marjının cari oranın ve aktif büyüklüğünün örneklemdeki firmalar için pozitif, finansal kaldıraç ve çalışan sayılarının ise kâr marjını negatif yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

Bilici (2019) çalışmasında, TCMB'den temin edilen turizm sektöründeki işletmelerin 1996-2016 yıllarına ait mali tablolarındaki verilere dayanarak hesaplanan oranlar ile trend analizi ve TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, turizm sektöründe likidite ve finansal yapı durumları bakımından pozitif durumda olduğu, aktivite ve karlılık oranları açısından ise negatif durumda olduğunu saptamıştır.

Okka (2019)' a göre finansal oranlar finansal analizciler, yatırımcılar, yöneticiler ve firmayla ilgilenenler tarafından, firmanın finansal performansını ölçmek ve mevcut durumunu ortaya koymak için sıkça kullanılmaktadır.

Kıvılcım (2020) çalışmasında, COVID-19'un turizm sektörüne olan etkilerini ele alarak COVID-19 sonrasında ortaya çıkabilecek değişiklikler ve yeniliklerle ilgili öngörülerinden ve turizm sektöründeki temassız dijital işlemlerle, sosyal mesafeli turlar ve izole tatillerine öncelik verilecek yeni bir dönemin başladığını ifade etmektedir.

Bahar ve İlal (2020) çalışmalarında COVID-19 salgınının turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkisini kavramsal olarak ortaya koymayı amaçlamıştır. "Çalışmada öncelikle daha önce yaşanmış olan krizlerin turizme etkileri üzerinde durulmuştur ve ekonomik verilerle COVID-19 virüsünün turizme yönelik olası etkileri değerlendirilmiştir. Çalışma sonucuna göre, salgının yol açacağı talep şoklarının turizm sektöründe istihdam ve gelir kayıplarına yol açması kaçınılmaz görünmektedir".

Çıtak ve Çalış (2020) çalışmalarında, seyahat kısıtlamaları sonucunda COVID-19 salgınından en çok etkilenen sektörler arasında turizmin yer aldığını belirtmişlerdir. Ayrıca "Turizm sektörünün salgının getirdiği finansal etkiyi azaltabilmesi için çalışmada belirtilen finansal katkıların yanı sıra uzun vadede yurt dışı turist hareketliliğinin eski seviyelere gelmesi çok mümkün olmadığından iç pazarı hareketlendirici tedbir ve teşvikler alınması da sektör için önemli ölçüde katkı sağlayacaktır".

Keleş (2021) çalışmasında konaklama işletmelerinde oran analiz yöntemini kullanmıştır. Hizmet sektörünün bir alt sektörü olan turizm sektöründe faaliyette bulunan konaklama işletmelerinin likidite, mali yapı, faaliyet durumu ve kârlılık performanslarını ölçmede söz konusu yöntem kullanılmıştır.

Doğru ve Koçak (2021) çalışmalarında, turizm sektörünün öneminden bahsederek COVID-19 salgınının konaklama sektörü üzerindeki etkilerini açıklamayı hedeflemişlerdir. Bu hedef doğrultusunda da Fethiye üzerinden bir uygulama örneği ortaya konularak önceki yıllarla karşılaştırma yapılmış ve bu sektörde yaşanan düşüşü göstermişlerdir.

Literatür genel olarak incelediğinde; çalışmalarda mali durum tespiti amacıyla oran analizi tekniği yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle konaklama ve yiyecek hizmetleri alanında faaliyet gösteren firmalarda COVID-19 etkisi görülmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Finans yöneticilerinin oran analizlerini kullanarak firmaların mali durumlarını değerlendirdikleri bilinen bir durumdur. Oran analizleri sektöre yatırım yapmak isteyen firmalara en büyük faydası, onlara yatırım kararı alıp almamada gerekli olan bilgiyi verebilmektedir. Sektörün geçmiş ve cari mali durumu analiz edilerek, likidite, mali yapı, faaliyet ve karlılık oranları dikkate alınmaktadır. Potansiyel yatırım sahipleri oranları değerlendirerek, yatırımlar yapmaktadır. Ayrıca kredi açan finansman kurumları, firmalara kredi sağlarken her zaman oran analizinden yararlanmaktadır (Bilici, 2019).

Araştırmanın amacı, Türkiye'de konaklama ve yiyecek hizmetleri sektörü alanında faaliyet gösteren firmaların mali durumlarının incelenmesidir. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın yıllık olarak yayınladığı Konaklama ve Yiyecek hizmetleri sektöründe faaliyet gösteren firmaların 2019-2022 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosu verileri kullanılmıştır (www3.tcmb.gov.tr/sektor). Bu sektördeki firmaların mali durumları, oran analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada oran analizi kapsamında Tablo 1'de görüldüğü gibi 3 adet likidite oranı, 5 adet faaliyet oranı, 7 adet mali yapı oranı, 5 adet karlılık oranı toplamda 20 adet oran kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Oran analizi karlılık, mali yapı, verimlilik ve likidite durumlarını açıklayabilmek için finansal tabloları kullanarak sektörün performansını ölçmek amacıyla kullanılan bir finansal tekniktir (www.bajajfinserv.in). Araştırma kapsamındaki Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri sektörünün oran analizleri yapılmış olup, 2019-2022 yılları arasındaki Türkiye Merkez Bankası sektör bilanço ve gelir tablolarından yararlanarak finansal oranlar hesaplanmış olup, toplu olarak Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Sektörünün Finansal Analiz Oranları (2019-2022)

Oran Sınıfı	Finansal Oranlar	2019	2020	2021	2022
LİKİDİTE ORANLARI	Cari Oran	0,88	0,85	0,89	0,96
	Asit-Test Oranı	0,70	0,67	0,71	0,75
	Nakit Oran	0,23	0,22	0,28	0,33
FAALİYET ORANLARI	Alacak Devir Hızı	4,87	2,15	4,01	7,62
	Alacakların Ortalama Tahsil Süresi (gün)	75	169	91	48
	Stok Devir Hızı	3,87	1,97	2,80	4,48
	Stok Devir Süresi (gün)	94	185	130	81
	Aktif Devir Hızı	0,40	0,17	0,33	0,57
MALİ YAPI ORANLARI	Yabancı Kaynak Oranı	0,82	0,90	0,98	0,73
	Öz kaynak Oranı	0,18	0,10	0,02	0,27
	Yabancı Kaynak.- Öz Kaynak Oranı	4,57	9,14	58,08	2,71
	Yabancı Kaynak Vade Yapısı Oranı	0,44	0,41	0,41	0,47
	Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	0,36	0,37	0,40	0,35
	Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	0,46	0,53	0,58	0,38
	Finansman Gideri Karşılama Oranı	1,58	2,96	2,13	1,52
KARLILIK ORANLARI	Brüt Satış Karı Oranı	0,37	0,24	0,40	0,42
	Faaliyet Karı Oranı	0,18	0,05	0,20	0,24
	Net Kar Oranı	0,05	-	-	0,04
	Öz Kaynak Karlılık Oranı	0,10	1,09	5,80	0,07
	Aktif Karlılık Oranı	0,02	0,11	0,10	0,03

Çalışmanın bu aşamasında likidite, faaliyet, mali yapı ve karlılık oranları kısaca açıklanmış, daha sonra Tablo 1’de hesaplanmış olan oranların yorumları standart oranlar da dikkate alınarak açıklanmıştır.

4.1.LİKİDİTE ORANLARI VE YORUMLARI

Genel olarak işletmelerde net çalışma sermayesinin, likiditesinin ve kısa vadeli borç ödeme gücünün yeterli olup olmadığının tespit edilebilmesi için cari oran, asit-test oranı ve nakit oranı olmak üzere üç likidite oranı kullanılır (Omağ,2023). Likidite oranları firma sahiplerini oluşabilecek nakit yetersizliği sorununa karşı uyarı vazifesi görür. Likiditesi yüksek firmalar hem ödemelerini zamanında yapabilir hem de ilgi çekici iş fırsatları çıktığında onlardan yararlanmak için yeterli miktarda nakde sahip olmuş olabilirler (Scarborough,2014)

Cari oran işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçen temel oranlardan birisidir (Karadeniz vd., 2015, s. 21). Cari oranın literatürde 2 ve üzerinde olması tespit edilmek istenen durumlar için yeterli kabul edilmektedir. Ancak söz konusu oran sektörler ve ülkeler açısından da farklılaşabilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler açısından cari oranın 1,5-1,6 olması kabul görmektedir (Çabuk ve Lazol, 2008,s. 204). Sektördeki firmaların 2019-2022 yılları arasındaki cari oranları incelendiğinde, bu oranın kabul gören standardın altında kaldığı görülmektedir. Oranın genel olarak 1,5-2 aralığında olması beklenmektedir. Elde edilen sonuçlar sektördeki firmaların ortalamasının düşük olduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen dönemler itibariyle son yılda cari oran da artış olmasına rağmen genel kabul görmüş standartlar bakımından yine de yeterli olmadığı görülmektedir. Cari oranın sektörde yılları itibariyle standart oranın altında olması özellikle 1’ in altında gerçekleşmesi bu sektörün çalışma sermayesi ihtiyacı içinde olduğuna işaret etmektedir. Yani oranın standardın altında kalması sektördeki firmaların net çalışma sermayesi yetersizliği riskini yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

Asit-Test oranı, firmaların satış yapamaması durumunda kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçmek için hesaplanmaktadır. Asit- Test oranının işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebileceğini gösterebilmesi için 1’in üzerinde olması beklenmektedir. İncelenen sektörde asit-test oranlarına bakıldığında söz konusu yıllar için hesaplanan oranların standardın altında kaldığı görülmektedir. Asit-Test oranının hesaplanan dönemler itibariyle çok küçük düzeylerde artsa bile yine de yeterli düzeye ulaşmamıştır. Likidite oranının 2019-2022 yılları arasında 1’in üzerinde olması beklenirken altında gerçekleşmesi stoklar olmadan da kısa vadeli borç ödeme durumu zayıf görülmektedir.

Nakit oranı firmaların satış yapamaması ve alacaklarını tahsil edememesi durumunda nakit ve nakit benzerleri ile kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçmek için kullanılan bir orandır. Oranın genel kabul görmüş standardı 0,20 ve üzeri olarak kabul edilmektedir (Akgüç, 2017, s.549). Sektördeki firmaların nakit oranları incelendiğinde 2019-2020-2021-2022 yıllarında kabul edilen standardın üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda sektördeki işletmelerin genel olarak stok ve alacaklarını paraya dönüştüremediği takdirde nakit ve nakit benzeri varlıklarıyla kısa vadeli borçların ödemesinde sıkıntı yaşamayacağı düşünülebilir. Nakit oran özellikle 2022 yılında 0,33 düzeylerine ulaşmıştır. Hesaplanan bu düzey işletmenin nakit ve nakit benzerlerinde son dönemde ciddi bir artış olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.FAALİYET ORANLARI VE YORUMLARI

Faaliyet oranları etkinlik veya verimlilik oranları olarak da ifade edilmektedir. Firmaların varlıkları ne kadar etkin kullandığını, bu varlıklara yaptığı yatırıma oranla ne kadar gelir sağladığını değerlendirmede kullanılan oranlardır (Aydın vd., 2021, s.98). Faaliyet oranlarının yüksek olması beklenmektedir.

Sektördeki firmaların alacak devir hızı ve alacak devir sürelerine incelendiğinde, yıllar itibariyle alacak yönetiminde ilk yıllarda kötü olmasına rağmen 2022 yılında iyi bir performans sergilediği görülmektedir. Sektördeki firmaların özellikle 2020 yılında alacak devir hızı ve alacak devir süresi bakımından oldukça sıkıntılı olduğu görülmektedir. Bu durumun 2020 yılında yaşanan COVID-19 ve devamında gelen kapanma sürecinin sonucu olduğu düşünülmektedir.

Sektördeki firmaların stok devir hızı ve stok devir süreleri incelendiğinde, 2020 ve 2021 yıllarında düşüş olduğu 2022 yılında ise söz konusu oranların yükseldiği görülmektedir. Yine bu yıllarda oranların düşmesinin nedeni COVID-19 sürecine bağlanabilmektedir.

Akif devir hızı firmaların aktiflerini ne kadar etkin kullandığını ölçmektedir. Sektördeki işletmelerin aktif devir hızı 2019 yılında 0,40 düzeyindeyken yine COVID-19 etkisi ile 2020 yılında 0,17; 2021 yılında ise 0,33 olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında ise 0,57'e yükselerek aktiflerin etkin kullanımının arttığını göstermektedir

4.3.MALİ YAPI ORANLARI VE YORUMLARI

Mali yapı oranlarının firmaların kaynak yapısının nasıl şekillendiğini ortaya koyan oranlardır. Yabancı kaynak oranı işletmenin varlıklarının ne kadarının yabancı kaynakla finanse edildiğini yani sermaye içerisindeki yabancı kaynak düzeyini göstermektedir. Firmalarda mevcut kaynakların içinde borç yüzdesinin %50'yi geçmemesi beklenir. Yabancı kaynak oranının sektörde 2019-2022 döneminde 0,50'in üzerinde gerçekleşmiştir. Oranlar 2019 da 0,82; 2021 de 0,98 ve 2022 yılında 0,73'tür. Sektördeki firmalar özkaynaklardan çok daha fazla yabancı kaynaklarla yatırım yapmış durumdadır.

İncelenen yıllar itibariyle sektör oranlarına bakıldığında Yabancı kaynak oranının 0,73 ile 0,98 arasında olduğu görülmektedir. Oran 2022 yılında 0,73 düzeyine düşmesine rağmen oldukça yüksektir. Bu durum sektördeki firmaların çoğunlukla yabancı kaynakla finanse edildiğini ortaya koymaktadır.

Özkaynak oranı, öz kaynakların pasif içindeki payını vermektedir ve en az %50 olması beklenir. Özkaynak oranı 2019-2022 döneminde olması gereken 1'in altındadır. Oran sektörde 2022 yılında 0,27 olarak düşük seviyede gerçekleşmiştir. Sektördeki firmalarda ise bu oran oldukça düşüktür.

Yabancı kaynak/ özkaynak oranı firma ortakları tarafında finanse edilen miktarla kreditorler tarafından finanse edilen miktar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Oranın 1 veya 1'den küçük olması istenir. Yabancı kaynak/özkaynak oranı sektörde 2021 yılında 58,08 olarak oldukça yüksek görülmüştür. 2022 yılında bu oran 2,71' dir. İncelenen sektörde özellikle 2021 yılında oranın çok yüksek olduğu görülmektedir. 2022 yılında oldukça düşmesine rağmen yine de standart düzeylerden çok uzak olduğu anlaşılmaktadır.

Kısa Vadeli Borç Oranı,firma sermayesinin hangi oranda kısa vadeli borçlarla karşılandığını gösteren orandır. Kısa vadeli yabancı kaynak oranı 2022 yılında 0,35 çıkmıştır. Önceki yıllarda ise 0,40'a kadar yükselmiştir. Kısa vadeli borçların düzeyinin yıllar itibariye çok büyük düzeylerde değişmediği görülmektedir

Uzun Vadeli Borç Oranı, firma sermayesinin hangi oranda uzun vadeli borçlardan oluştuğunu ifade eder. Uzun vadeli yabancı kaynak oranı 2021 yılında 0,58 'e kadar yükselmiş, 2022 yılında ise 0,38 olarak gerçekleşmiştir. Uzun vadeli borçların düzeyinin yıllar itibariyle çok büyük düzeylerde değişmediği görülmektedir. Uzun vadeli borç oranı, kısa vadeli borca nazaran 2019-2022 döneminde hep yüksek görülmektedir. Daha sonra ise özkaynak finansmanı gelmektedir.

Finansman Gideri karşılama oran, bu oran firmanın elde ettiği gelirler ile ödeyeceği faizleri kaç kez karşılayabileceğini göstermektedir. Oranın yüksek olması firmada riskin düşük olduğunu ve yeni krediler alabileceğini ortaya koymaktadır. Sektördeki firmalarda ise bu oran oldukça düşüktür. İşletmeler neredeyse ödeyeceği faiz kadar gelir elde etmektedir.

4.4.KARLILIK ORANLARI VE YORUMLARI

Karlılık oranları, firmaların yatırımları üzerinden elde edilen karlılığı göstermektedir ve yüksek olması arzu edilir. Brüt satış karı oranı satışların maliyeti düşüldükten sonra firmanın satışlarının karlılığını ölçmektedir. Sektörde incelenen ilk yıllarda düşük olmasına rağmen 2021-2022 yıllarında yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu durum sektörün karlılığının arttığını ortaya koymaktadır.

Faaliyet karı oranı, işletmenin esas faaliyet konusu firmaların ne kadar karlı olduğunu ölçen oranlardır. Yine söz konusu oranda 2021 ve 2022 yıllarında yükselme eğilimine girmiştir. Firmanın esas faaliyetleri bu dönemde daha karlı hale gelmiştir. Net kar oranı, sektördeki net kar oranları 2020 ve 2021 yılları için hesaplanmamıştır. Diğer yıllarda ise oldukça düşük görülmektedir.

Özkaynak karlılık oranı ortakların koydukları sermaye üzerinden elde ettikleri karlılığı göstermektedir. Özkaynak karlılığı özellikle 2021 yılında yüksek çıkmıştır, bunun en önemli nedeni ise söz konusu yılda yabancı kaynak kullanımının çok artmasıdır. Ama sektördeki firmaların özkaynak karlılığı oldukça düşüktür.

Aktif karlılığı oranı, varlıkların kullanılarak ne kadar kar elde edildiğini gösteren orandır. 2020-2021 yıllarında az da olsa yükselmesine rağmen 2022 yılında oldukça düşmüştür. Bu durum firmanın aktiflerinin çok da verimli kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Konaklama ve Yiyecek hizmetleri alanında faaliyet gösteren firmalar, sabit sermaye yatırımları yüksek, risklerin bulunduğu ve maliyet kontrolünün zor olduğu bir yapıya sahiptir. Bunun dışında faiz oranlarının oldukça yüksek olması ve döviz kuru riskinden kaynaklanabilecek olumsuz durumlar firmaları, faaliyetleri konusunda daha dikkatli olmaları gerektiği noktasında mecbur bırakmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın konaklama ve yiyecek hizmetleri sektöründeki yöneticilere, işletme ilgili geleceğe yönelik yönelik planlar hazırlama aşamasında önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın 2019-2022 yıllarındaki sektör bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri sektöründe faaliyet gösteren firmaların 2019-2022 yılları arasındaki finansal yapı durumu, oran analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Konaklama ve yiyecek hizmetleri alanında faaliyet gösteren firmaların 2019-2022 yılları arasındaki finansal analiz oranları incelendiğinde; firmaların likidite oranlarından cari oran, Asit-Test oranının standardın altında kalması sektördeki işletmelerin net çalışma sermayesi yetersizliği içinde bulundukları tespit edilmiştir. Sektördeki firmaların faaliyet oranları incelendiğinde, yıllar itibarıyla alacak ve stok yönetiminde ilk yıllarda kötü olmasına rağmen 2022 yılında iyi bir performans sergilediği görülmektedir.

Sektördeki firmaların mali yapı oranları incelendiğinde; düşük özkaynak, yüksek yabancı kaynak kullanımının yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Burada sektörün uzun vadeli yabancı kaynak kullanımı kısa vadeli yabancı kullanımından fazla olduğu dikkat çekmektedir. 2019-2021 döneminde hem kısa hem de uzun vadeli yabancı kaynak kullanımında artış yaşanmıştır. Sektördeki firmalarda finansman gideri oranının 2020 ile 2021 yılları arasında artması yüksek borçluluk seviyesinin de kanıtıdır.

Sektördeki firmaların karlılık oranları incelendiğinde ise; firmaların brüt satış karı oranı 2022 yılında % 42; Faaliyet karı oranı % 24, net kar oranı % 4 olarak gerçekleşmiştir. Öz kaynak karlılık oranında en yüksek artışın 2021 yılında 5,8 kat yaşanmış ve 2022 yılında ise % 7 olarak düşük seviyede gerçekleşmiştir. Firmaların 2020 yılında yaşanan COVID-19'un olumsuz etkisinden dolayı 2020, 2021,

2022 yılları arasında sektör net zarar yaşamış bulunmaktadır. Ayrıca çalışmada sektörde aktiflerin de çok da karlı kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri sektöründe faaliyet gösteren firmalara likiditeyi artırıcı girişimlerde bulunarak çalışma sermayesini güçlendirmeleri, varlıkların verimli bir şekilde kullanılması için politikalar geliştirilmeleri, alacakları tahsil etme süresi ile ticari borçların ödeme sürelerinin birbiriyle uyumlu hale getirilmesi ve finansman giderlerinin azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması da önerilmektedir. Ayrıca finansal planlama yapılırken yapılan analiz sonuçlarına bakılarak gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Ö. (2017), Mali Tablolar Analizi. Genişletilmiş 16.Baskı. İstanbul. Arayış Basım ve Yayıncılık.
- ARSLAN, S. (2018), “Kâr Marjının belirleyicilerinin İncelenmesi: Turizm İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama”, *Turkish Studies-Economics, Finance and Politics*, 13(30): 51-62.
- AYDIN, N., Başar, M. ve Coşkun, M. (2021), Finansal Yönetim (6. Baskı), Detay Yayıncılık, Ankara
- BAHAR, O., ve Çelik İlal, N. (2020), “Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, s. 6(1), 125-139. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1097569>
- BİLİCİ, N. (2019), Turizm Sektörünün Finansal Performansının Oran Analizi ve TOPSIS Yöntemiyle Değerlendirilmesi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1): 173-194.
- ÇABUK, A. ve Lazol, İ. (2008), Mali Tablolar Analizi. 18.Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi.
- ÇITAK, N., ve Çalış, Y. E. (2020), “Covid-19 Salgının Turizm Sektörü Üzerine Olan Finansal Etkileri”, *İda Academia Muhasebe Ve Maliye Dergisi*, 3(2), 110-132.
- GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi 22.05.2025)
- <https://tradingeconomics.com/turkey/tourism-revenues>, Erişim tarihi 12.03.2025
- <https://www.statista.com/statistics/1247012/global-market-size-of-the-hospitality-industry/> Erişim tarihi 12.03.2025
- <https://www.bajajfinserv.in/investments/what-is-ratio-analysis>, Erişim tarihi:28.03.2025.
- JANATI, A., Samaneh, V. ve Jafrabadi M. A. (2014), “Development of Financial Indicators of Hospital Performance”, *Journal of Clinical Research & Governance*, 3:92-98.
- KANTEN, S. (2006), Konaklama işletmelerinde Hizmet Kalitesi Açısından İş görenlerin Prososyal Davranışlarının Sağlanmasında İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Rolü ve Bir Araştırma, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalı: İstanbul
- KIM, W.G. ve B. Ayoun. (2005), “Ratio Analysis For The Hospitality Industry: A Cross Sector Comparison of Financial Trends In The Lodging, Restaurant, Airline and Amusement Sectors”, *Journal of Hospitality Financial Management*, 13.
- KARADENİZ, E., L.Koşan, ve,S.Kahiloğulları, & B. Zencir (2015), “Konaklama Ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektördeki Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Likidite Durumunun Analizi”, *Cilt 4,sayı 2, s. 18–27. Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*:18-27
- KARADENİZ, E. ve Kahiloğulları, S. & Kılıç, E. (2015), “Karayolları Yolcu Taşımacılığı İşletmelerinin Finansal Analizi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektör Bilançolarında Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 15(46), 81-91
- KARADENİZ, E. ve Beyazgül, M ve Dalak, S, Günay, F. (2017), “Türk Turizm Sektöründe Finansman Kararlarının Alt Sektörler Kapsamında Karşılaştırmalı Analiz”, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14 (2), 157-170.
- KELEŞ, D. (2021), “Turizm İşletmelerinde Rasyo Yöntemi İle Finansal Performans Analizi: Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(4), 1485-1496. <https://doi.org/10.53487/ataunisobil.952122>
- Kıvılcım, B. (2020), “COVID-19 (Yeni Koronavirüs) Salgınının Turizm Sektörüne Muhtemel Etkileri”. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, s. 4(1), 17-27. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1115819> adresinden alındı

- KOÇAK, E., ve Doğru, E. (2021), “COVID-19 Salgınının Konaklama İşletmelerine Etkisi (Fethiye Örneği)”. Doğru Coğrafya Dergisi, 106-124.
- MISIRLI, İ. (2002), Seyahat Acenteliği ve Tur Operatörlüğü, Detay Yayıncılık: Ankara
- NUNES, C. R. and Machado, M. J. C. V. (2012), Financial Assessment of Performance in the Hotel Industry. European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation, 3 (Special Issue): 97-109.
- OKKA, Osman (2019), Analitik Finansal Yönetim Teori ve Problemler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- OMAĞ, Aclan (2023), “Likidite Analizinde Kullanılan Oranlar Üzerine Bir İnceleme”, Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt.8 Sayı.3, Eylül 2023 Research of Financial Economic and Social Studies, Vol.8 No.3, September 2023
- PROTEL, Otelcilik Sektörü 2024 Trend Raporu, <https://www.protel.com.tr/wp-content/uploads/pdfle>, (Erişim tarihi 12.03.2025)
- SCARBOROUGH, N.M., (2014), Essentials Of Entrepreneurship And Small Business Management, Pearson, Girişimciliğin ve Küçük İşletme Yönetiminin Temelleri, (Çev: Gamze SART), 7. Basımdan çeviri, Nobel yayıncılık.
- SÜMER, E., ve Yiğiter, Ş. Y. (2024), “Mali Tablo Analizi Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 41-55. <https://doi.org/10.46482/ebyuiibfdergi.1583563>
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektör Bilançoları, <https://www3.tcmb.gov.tr/sektor/#/tr/I/konaklama-ve-yiyecek-hizmeti-faaliyetleri> Erişim tarihi 06.02.2025